

Demokratik Algı Üzerine Eğitici Çizgi Romanların Etkisi*

Yavuz TOPKAYA (**)

Öz: Bu çalışmanın amacı, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde öğrenciler tarafından ilgiyle takip edildiği düşünülen eğitici çizgi romanların bireylerin demokratik algıları üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma, nicel araştırma desenlerinden yarı deneysel desen kullanılarak 2013-2014 yılı güz dönemi içerisinde Artvin il merkezinde yapılmıştır. 8. sınıfta okuyan 152 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada Demokratik Algı Ölçeğinden faydalanılarak veriler elde edilmiş ve elde edilen bu veriler, tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) faydalanılarak çözümlenmiştir. Ulaşılan bulgular ışığında deney grubu öğrencilerinin demokratik algılarını arttırmada eğitici çizgi romanların olumlu yönde etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bu sonuç çerçevesinde çalışma sonunda konuyla ilgili çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Görsel Öğretim Materyali, Eğitici Çizgi Roman, Demokratik Algı

The Effect of Instructional Comics on Democratic Perception

Abstract: The aim of this study is to investigate how instructional comics that are considered to be followed by students curiously, in citizenship and democracy education course influence individuals' democratic perceptions. In this quantitative study, pretest-posttest control group design was used in accordance with quasi-experimental design. The study was conducted with 152 8th grade students enrolled in three different middle schools located in Artvin city center during 2013-2014 educational years. Democratic Perception Scale, which is developed by the researcher, was used to collect data. The collected data was analyzed with one-way ANOVA. The findings indicated that using instructional comics resulted in significant difference on democratic perception in favor of experimental group students. Finally, some recommendations related to the subject were made based on the results of the study.

Keywords: Visual Instructional Material, Instructional Comics, Democratic Perception.

Makale Geliş Tarihi:07.05.2017

Makale Kabul Tarihi: 19.06.2017

*)Bu çalışma, Doç. Dr. Ufuk ŞİMŞEK danışmanlığında ve Dr. Yavuz TOPKAYA tarafından hazırlanan "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinde Eğitici Çizgi Roman Kullanımının Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmelere Etkisi" başlıklı doktora tezinin bir bölümünün geliştirilmesiyle ortaya konmuştur.

**) Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü (e-posta: topkay@gmail.com)

I. Giriş

İnsan topluluklarının bir arada barış kültürü içerisinde yaşamalarını sağlayan belli başlı kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar, modern dünyanın demokratik standartlarını yakından takip ederek ve yaşamsal alanları genişleterek ancak toplumun büyük bir kesimi tarafından kabul görebilir. Aksi takdirde içselleştirilemeyen ve dayatmacı bir zihniyetle insanlar önüne konulan kuralların tarihin her safhasında kısa bir zaman dilimi içerisinde dejenerasyona uğradığına da ayrıca şahit olunmuştur. Bu bağlamda toplumun düzgün bir şekilde işleyişini sağlayan asıl unsur aslında demokratik kurallar değil bu kuralları içselleştirerek yaşam biçimine dönüştüren bireylerin varlığıdır. İşte bu noktada bireylerin demokratik algılara sahip olmalarında öncelikle ailelere ve ardından da eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Bireylerde bu istendik yapının gerçekleştirilmesinde günümüzde öğretmenler, ders süreci içerisinde karikatür, çizgi film, animasyon, poster gibi çok değişik türden görsel öğretim materyallerini kullanmaktadırlar. Özellikle son yıllarda popüler kültür ürünü olarak kabul edilen ve etkililiği sınıranan bir diğer görsel öğretim materyali de çizgi romanlardır.

Çizgi roman, belli bir zaman dilimi içerisinde meydana gelen herhangi bir olayın resim ve yazının bir arada kullanılmasıyla ortaya konulduğu bir türdür (Cantek, 2002). Başka bir ifadeyle çizgi roman, resim ile metnin birleşmesinden meydana gelen ve okuyucuların hem sözel hem de görsel anlama yetisine hitap eden çizimlerdir (Eisner, 1974). Alsaç (1994) ise çizgiler aracılığıyla bir hikâye ya da öykünün anlatılması olarak çizgi romanlara ait bir tanımlama getirmiştir. Görüldüğü gibi çizgi roman hakkında birçok farklı tanım yapıldığı görülmektedir. Çizgi romanlara yönelik ortak bir bakış açısı olmasına rağmen ortak bir tanım yapılamadığı görülmektedir. Bu konu hakkında Kireççi (2008) popüler kültürün bir ürünü olan çizgi romanların ancak ortaya çıktıkları dönem ve kültüre göre tanımlanması gerektiğini ifade etmiştir. Çizgi roman türüne ait genel bir tanımlama yapabilmek için öncelikle bu türün tam manasıyla insanlar tarafından anlaşılması gerekmektedir. Fakat günümüzde birçok insan, farklı üretim şekilleriyle ortaya konulmasına rağmen çizgi romanla karikatürü aynı sanat türüymüş gibi görmektedirler.

Öncelikle karikatür, herhangi bir resme olabildiğince ayrıntı ekleme sanatı olarak nitelendirilirken çizgi roman, çizgiler aracılığıyla oluşturulan bir resmin bir öyküyle desteklenmesi sonucunda ortaya çıkan bir sanat türü olarak tanımlanmaktadır (Alsaç, 1994). Görüldüğü gibi bu iki türün üretim şekillerinin farklı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çizgi romanı karikatürün bir kolu olarak görmek yanlıştır. Çünkü çizgi romanların kendine özgü bir konseptinin oluşu bu türe kendine özgü bir yapı kazandırmıştır. Çizgi romanlarda hem çizgi hem de bir öyküyle anlatım söz konusudur. Yani anlatılmak istenen öyküye göre kimi zaman çizgilere kimi zamanda söze ağırlık verilmektedir. Fakat çizgi romanlarda anlatılan öykülerde, çizgiler daha fazla kullanıldığında verilmek istenen mesaj daha kolay anlaşılır hâle gelmektedir. Kurgusu başarılı olan bir çizgi romanda çizgilere ağırlık verilmesiyle, çizgi romanın devamlılığı daha başarılı bir şekilde gerçekleşmiş olur. Bunun yanında çizgi romanlarda gereğinden fazla yazıya ağırlık verilmesi durumunda öykü, takip özelliğini yitirerek durağan bir hâl alır. Tüm bu durumlar ışığında çizgi romanlarda en önemli özelliğin makul derecede

dengeli bir resim-yazı ilişkisi ve bütünlüğünün olduğu bilinmektedir. Resim-yazı ilişkisi ve bütünlüğü, çizgi romanların okunup onlara odaklanılmasına katkı sağlayan en önemli unsurlardır (Alsaç, 1994; Cantek, 2002; Kireççi, 2008).

Çizgi romanların yukarıda ifade edilen yapısal özelliklerine ek olarak çocuklar tarafından sevilerek takip edilmesi eğitim alanındaki birçok araştırmacının ilgisini çekmiştir. Bundan dolayı araştırmacılar, bu türün eğitim alanındaki etkililiğini ortaya koymak amacıyla çok çeşitli türden çalışmaları ortaya koymuşlardır. Örneğin Brocka (1979) yapmış olduğu çalışmada çizgi romanların diğer edebî ürünlere oranla daha avantajlı sonuçları beraberinde getireceğini saptamıştır. Sones (1944) ise düz metin ile çizgi romanların etkililiği konusunda yapmış olduğu çalışmada, çizgi romanların görselliğinin düz metinlere göre konuları öğretmede daha etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu olumlu özelliklerinden dolayı zor ve karmaşık olan bazı spesifik kavramlarla birlikte anlatılması güç olan bazı konuların öğrencilere öğretilmesinde çizgi romanların olumlu bir etki yaratacağını ifade etmiştir. Özdemir (2010) eğitici çizgi romanların 6. sınıf öğrencilerinin “Isı ve Sıcaklık” konusundaki kavramların öğretilmesinde başarıyı arttırdığı ve öğrencilerin derse katılımlarını sağlamada etkili bir materyal olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Toh (2012) modern eğitim programlarının teorik temelli olarak hazırlandığını ve görsel-devinimsel zekâyâ sahip olan ve kısmen daha düşük akademik başarıya sahip olan öğrencilerin modern eğitim sistemi içerisinde dezavantajlı olduklarına dikkat çekmiştir ve görsel-devinimsel zekâyâ sahip olan bu öğrencilerin genellikle çizgi romanları okumaktan büyük keyif aldıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle eğitici çizgi romanların kullanılmasıyla birlikte dezavantaja sahip olan bu çocukların eğitimde fırsat eşitliği yakalayacaklarını ifade etmiştir. Wright ve Sherman (1999) tarafından yapılan çalışmada çizgi romanların iyi birer öğretim aracı olabileceğine işaret edilmiştir. Purnell ve Solman (1991) yapmış oldukları çalışmada ana dilin öğretilmesinde resim çizimlerinin beraberinde olumlu sonuçları getireceğini saptamışlardır. Muniran ve Yusof (2008) tarafından yapılan çalışmada özellikle okul öncesi dönemde okuryazarlığın teşvik edilmesinde eğitici çizgi romanların güçlü bir tarz ve içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Song, Heo, Krumenaker ve Tippins (2008) tarafından ortaya konulan çalışmada herhangi bir konuda öğrenci görüşlerinin ortaya çıkarılmasında ve öğrenme durumları hakkında öğretmenlere önemli ipuçları vermesi açısından eğitici çizgi romanların önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Bhatia (2006) birçok çizgi roman okuyucusunun dil bilgisi ve iletişimin sözel olmayan öğelerini farkına varmadan çizgi romanlarda yer alan kahramanlar aracılığıyla öğrendiklerini yapmış olduğu çalışmayla ortaya koymuştur. Ranker (2008) bireylerin konuşma, yazma, düşünme ve hayal gücü gibi belli başlı becerilerini geliştirmede çizgi romanların önemli bir katkıya sahip olduğunu yapmış olduğu çalışmayla ortaya koymuştur. Cary (2004) çizgi romanların renkli, sürükleyici ve görsel olmalarının yanı sıra uzun cümlelerden olabildiğince kaçınılmasının çocuklara okuma alışkanlığını kazandırmada etkili olduğu sonucunu yapmış olduğu çalışmada ortaya koymuştur. Trent ve Kinlaw (1979) yapmış oldukları çalışmada eğitim olanakları yetersiz ve ekonomik açıdan da dezavantaja sahip olan çocuklar için eğitici çizgi romanların uygun birer öğretim aracı olduğu tespit edilmiştir. Haugaard (1973) ise yapmış olduğu çalışmada çizgi romanların cezbedici özelliğinden faydalanılarak öğrencilerin derslere olan

İlgilerinin rahat bir şekilde artırılabilceği sonucunu ortaya koymuştur. İlgili literatür incelendiğinde özellikle 1930-1940'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde çizgi romanlardan faydalanılarak bireylere kamu bilinci ve devlete karşı aidiyetlik duygusunun kazandırıldığı görülmektedir. Bu denli önemli durumların dahi gerçekleştirilmesinde etkiye sahip olan eğitici çizgi romanların bireylerde demokratik algıların şekillendirilmesinde ve demokratik bir kimliğin oluşturulmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

A. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırma Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde eğitici çizgi romanların bireylerin demokratik algıları üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

II. Yöntem

Demokratik algı üzerinde eğitici çizgi romanların etkililiğinin incelendiği bu araştırma pozitivist yöntemin en önemli tekniklerinden birisi olan deneysel desen kullanılarak yürütülmüştür. Deneysel desende etkisi ölçülecek olan değişkenin belirli kurallar göz önüne alınarak katılımcılara uygulanması ve ulaşılan sonucun karşılaştırılarak neden sonuç ilişkilerinin ortaya konulması söz konusudur (Sümbüloğlu, 1988; Büyüköztürk, 2004; Karasar, 2005). Deneysel desenlerde, öncelikli olarak birbirine denk olan deney ve kontrol grupları oluşturulur. Oluşturulan deney ve kontrol grubu öğrencilerine çalışma başında ön test yapılır ve uygulama sonunda yine deney ve kontrol grubu öğrencilerine son test yapılarak çalışma sonlandırılır. Bu süreç içerisindeki asıl önemli husus yapılan etkinliklerin deney grubu üzerindeki etkisini ortaya koymaktır (Çepni, 2001). Ancak Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda, öğrencilerin sınıflara rastgele dağıtılmasının birbirine denk deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasını oldukça güçleştirmektedir (Karasar, 2005). Bu gibi durumlarla karşılaşıldığında ise deneysel yöntemin alternatifi olarak yarı deneysel yöntemin kullanılabilir (Kerlinger, 1973). Bu nedenden ve alanyazındaki benzer çalışmalardan yola çıkarak demokratik algı üzerine eğitici çizgi romanların etkisinin incelendiği bu çalışmada yarı deneysel desenin kullanılması kararlaştırılmıştır.

A. Evren ve Örneklem

Yapılan bu araştırma, 2013-2014 yılı içerisinde Artvin il merkezinde kamuya bağlı üç ortaokulda yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini sekizinci sınıfta okuyan 152 öğrenci oluşturmaktadır. Oluşturulan deney gruplarında 77, kontrol gruplarında ise 75 öğrenci bulunmaktadır.

B. Eğitici Çizgi Romanların Hazırlanma Aşaması

Demokratik algı üzerinde etkililiği araştırılan eğitici çizgi romanların hazırlanması sürecinde şu aşamalar izlenmiştir:

- Öncelikli olarak 8. sınıf Vatandaşlık Dersi Programında bulunan "Her İnsan Değerlidir" temasında bulunan kazanımlar incelenmiştir.

- İncelenen kazanımlar göz önüne alınarak altı adet senaryo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan senaryolar, Türkçe alanında uzman iki öğretim üyesine sunulmuş ve senaryoların uygunluğu hakkında onlardan görüşleri istenmiştir.
- Hazırlanan senaryolara uygun olarak eğitici çizgi romanlar <http://www.pixton.com> programından faydalanılarak çizilmiştir.
- Hazırlanan eğitici çizgi romanların konuşma balonları içerisine hazırlanan senaryolar yerleştirilmiştir (Resim 1).
- Hazırlanan materyallerin öğrenci seviyesine uygunluğunu tespit etmek amacıyla çalışma grubu dışında kalan 8 öğrenciye hazırlanan eğitici çizgi romanlar dağıtılmış ve hem görsel hem de anlam açısından materyaller hakkında öğrenci görüşleri alınmıştır.
- Öğrenci görüşlerinin ardından hazırlanan eğitici çizgi romanlarda gerekli olan bazı değişiklikler yapılmış ve uygulamada kullanılacak olan materyallere son şekli verilmiştir.

Resim 1.

C. Deneysel İşlem

Yapılan araştırmada, öncelikli olarak oluşturulan deney ve kontrol grubundaki öğrencilere Demokratik Algı Ölçeği ön test olarak uygulanmış ve çalışma bu şekilde başlatılmıştır. Yapılan uygulama, 6 hafta boyunca devam etmiştir. Oluşturulan deney grubu öğrencilerine 6 hafta boyunca dersler eğitici çizgi romanlar eşliğinde; kontrol grubu öğrencilerine ise uygulama öğretmenlerinin belirlediği şekilde dersler

yürütülmüştür. Uygulamanın bitiminde her iki gruba Demokratik Algı Ölçeği sos test olarak tekrar uygulanarak araştırmaya böylelikle son verilmiştir.

D. Veri Toplama Araçları

Demokratik Algı Ölçeği (DAÖ): DAÖ'nin geliştirme çalışmasının araştırma grubunu Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde başarılı olan 195 (103 kız, 92 erkek) ilköğretim 8. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Test tekrar test güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla, geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının sonuçları doğrultusunda oluşturulan nihai form çalışma grubundan 144 öğrenciye tekrar uygulanmıştır. DAÖ, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin demokratik algılarını belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan özgün bir ölçektir. Ölçekte yer alan maddeler, demokratik algıları ve insan haklarına yönelik inanışları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Konuyla ilgili soru havuzunun oluşturulmasında ilgili literatürden ve aynı konuları merkeze alan diğer ölçeklerden (MEB, 2010; Duruhan ve Ersöz, 2013; Çalışkan ve Sağlam, 2012) faydalanılmıştır. 27 maddeden oluşan Demokratik Algı Ölçeği, 195 öğrenciye dağıtılmış ve öğrencilerin ölçeğe vermiş oldukları cevaplar, Lisrel 8.51 ile SPSS 17.0 programlarından faydalanılarak incelenmiştir. Hazırlanan Demokratik Algı Ölçeği'nin iç tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanırken yine aynı ölçeğin test yarılama güvenilirliği .95 bulunmuştur. Demokratik Algı Ölçeği'nin güvenilirlik katsayısı ise .92 olarak hesaplanmıştır. Yapılan istatistikî işlemler neticesinde hazırlanan Demokratik Algı Ölçeği'nin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

E. Verilerin Analizi

Yapılan bu araştırma, tek yönlü varyans analizinden faydalanılarak yürütülmüştür. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin analizinde SPSS 17.00 programından faydalanılmıştır. İstatistikî verilerin elde edilebilmesi için Kolmogorov Smirnov testi, bağımsız t testi ile tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır.

III. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde istatistikî işlemler neticesinde elde edilen bulgulara tablolar eşliğinde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Tablo 1. Demokratik Algıya Yönelik Tutum Ön Test Puanlarına İlişkin Normallik Varsayımı

Değişken	Gruplar	N	Kolmogorow-Smirnow	Aritmetik Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma
Demokratik Algı	Kontrol	75	.20	98.29	15.59
	Deney	77	.20	98.57	14.41

Tablo 1 incelendiğinde, deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin demokratik algı ön test puan ortalamalarının normal dağılım gösterdiği görülmektedir.

Tablo 2. Demokratik Algı Ön Test Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Gruplar T Testi

Değişken	Grup	N	\bar{x}	σ	Sd	t	p
Demokratik Algı	Deney	75	98.29	15.59	150	.11	.90
	Kontrol	77	98.57	14.41			

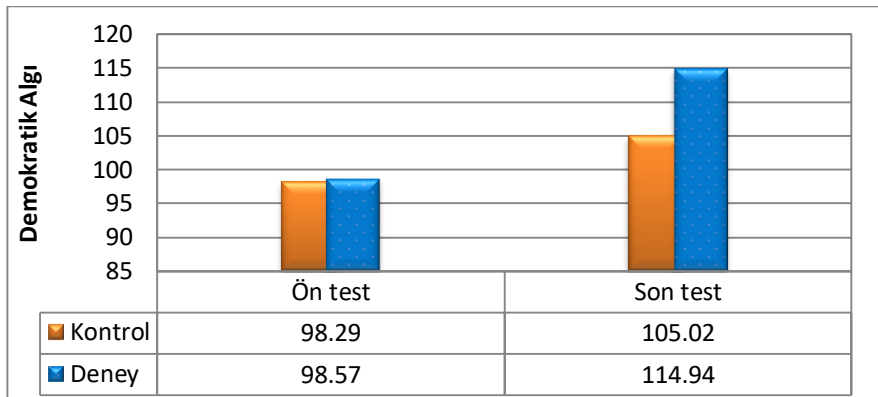
p= .05

Tablo 2 incelendiğinde, deney ve kontrol grubunda bulunan katılımcıların demokratik algılarına yönelik yapılan bağımsız gruplar t testi neticesinde her iki gruba ait öğrencilerin puanları arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(150)} = .11$, $p > .05$). Grafik 1’de de belirtildiği üzere kontrol grubu içerisinde bulunan öğrencilerin demokratik algı ön test ortalamaları ($X=98.29$, $Ss=15.59$) ile deney grubu içerisinde bulunan öğrencilerin demokratik algı ön test ortalamalarının ($X=98.57$, $Ss=14.41$) farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. Deneysel İşlemin Demokratik Algı Üzerindeki Etkisine İlişkin Varyans Analizi

Grup	KT	Sd	KO	f	p
Gruplararası	3533.12	1	3533.12	52.88	.000
Grupiçi	10020.74	150	66.80		
Toplam	13553.86	151			

Tablo 3 incelendiğinde deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin demokratik algı ön test ve son test puan ortalamaları arasındaki anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır ($F_{(1, 150)} = 52.88$, $p < .001$). Elde edilen bu sonuç neticesinde demokratik algı üzerinde eğitici çizgi romanların önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Ön test ve son test puan ortalamaları farklarına bakıldığında bu farkın deney grubunda bulunan öğrencilerin lehine ($X=16.36$, $Ss=10.92$) değiştiği görülmektedir.

Grafik 1. Deney ve Kontrol Gruplarının Demokratik Algı Ön Test Son Test Puanları

Yukarıda yer alan Grafik 1’de deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin demokratik algılarına ait ön test ve son test puan ortalamalarına yer verilmiştir. Deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamaları 98.57’den 114.94’e yükselirken; kontrol grubunda bulunan öğrencilerin puan ortalamaları 98.29’dan 105.02’ye yükselmiştir.

IV. Tartışma ve Sonuç

Demokrasi kültürünün bir ülkede gelişip olgunlaşmasında siyasi partiler, hükümetler, sivil toplum örgütleri gibi daha birçok farklı unsurun önemli düzeyde etkiye sahip olduğu bilinmekle birlikte eğitimin bu unsurlar içerisinde daha hayati bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir. Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin tutum ve davranışları, öğretim materyalleri ve içerikleri ile öğrenci ilişkilerinin demokratik algıların şekillenmesinde büyük bir önem taşıdığı bilinmektedir. Nitekim Bilgen (1994) demokrasi bilincinin öğrencilere eğitim kurumlarında verilmesinin yasal bir zorunluluk olduğuna dikkat çekerek demokratik bir toplumun oluşmasında öncelikle demokratik düşünebilen bireylerin yetiştirilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Yapılan bu çalışmada Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinde eğitici çizgi romanların demokratik algı üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen sonuca aşağıda ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Elde edilen bulgular eğitici çizgi romanların deney grubunda yer alan öğrencilerin demokratik algılarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bir öğretim materyali olarak eğitici çizgi roman kullanımının soyut işlemler dönemine geçiş aşamasındaki ergenlerin demokratik algı kavramlarının örnek olaylar aracılığıyla somutlaştırılmasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Demokratik algıya temel olan bilişsel süreçlerin sosyal çevre içerisinde veya grup etkileşimi vasıtasıyla olumsuz veya hatalı şekillenebileceği bilinmektedir. Söz konusu etkileşimin veya demokratik algıyı oluşturan bileşenlerin kontrol edilmesi durumunda ise istendik tutumların bireylerde biçimlendirilebileceği söylenebilir. Ayrıca engellilik, aykırı bireysel farklılıklar gibi toplumun geniş kesimlerince ön yargıyla yaklaşılabilir tabulaşmış bazı konulara karşı bireylerde empatik bir bakış açısının gelişmesinde eğitici çizgi romanlarda yer alan kısa senaryoların olumlu model alma imkânı sunduğu düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle toplumda veya bireylerde var olan ön yargıların normalleşmesine eğitici çizgi romanların olumlu yönde katkı sağladığı söylenebilir. Nitekim Ericson (1963) kişilikleri henüz gelişme aşamasında olan ve kimlik arayışında bulunan ergenlerin, eğitici çizgi romanlardaki karakterlerin olumlu özelliklerinden etkilenecek onları model almaya istekli olacaklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda öğretimde eğitici çizgi roman kullanımının topluma sağlıklı bakabilen bireylerin kazandırılmasında son derece olumlu yönde katkı sağlayacağı ileri sürülebilir. Çalışma sonunda tutum üzerinde eğitici çizgi romanların olumlu bir etki yarattığı sonucunu destekleyen çalışmalara ilgili literatürde rastlanılmaktadır. Örneğin Topkaya ve Şimşek (2016) tarafından ortaya konulan çalışmada depreme yönelik tutum üzerinde eğitici çizgi romanların deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir farklılık yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Topkaya ve Yılar (2015) tarafından ortaya konulan çalışmada eğitici çizgi romanların derse veya işlenecek

olan konuya yönelik tutum oluşturmada olumlu bir etki gücüne sahip olduğuna işaret edilmiştir. Topkaya (2016) tarafından ortaya konulan başka bir çalışmada çevre sorunlarına yönelik bireylerde olumlu tutum kazandırmada eğitici çizgi romanların etkili bir materyal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bireylerde demokratik algıların oluşturulmasında pay sahibi olan diğer derslerde de eğitici çizgi romanların etkililiği incelenebilir. Bunun yanında demokrasi veya insan haklarıyla ilgili bazı spesifik kavramlar ile anlatılması zor olan bazı soyut konuların öğretilmesinde eğitici çizgi romanların etkililiği sınanabilir.

Kaynaklar

- Akyol, H. (2006). *Yeni programa uygun türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök Yayınevi.
- Alsaç, Ü. (1994). *Türkiye'de karikatür, çizgi roman ve çizgi film*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bhatia, K.T. (2006). "Super-Heroes To Super Languages: American Popular Culture Through South Asian Language Comics." *World Englishes*, 25(2), 279-297.
- Bilgen, H.N. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim*. (2. Baskı). Ankara: MEB Yayınevi.
- Brocka, B. (1979). Comic books: In case you haven't noticed, they've changed. *Media and Methods*, 15(9), 30-32.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *DeneySEL desenler: Öntest-sontest kontrol grubu desen ve veri analizi*. (3. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Cantek, L. (2002). *Türkiye'de çizgi roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cary, S. (2004). *Going graphic: Comics at work in the multilingual classroom*. Portsmouth NH: Heinemann.
- Çalışkan, H. ve Sağlam, H.İ. (2012). Hoşgörü eğilim ölçeğinin geliştirilmesi ve ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1431-1446.
- Çepni, S. (2001). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Trabzon: Erol Ofset.
- Duruhan, K. ve Ersöz, Y. (2013). Ortaokulda demokrasi algıları ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Tarih Okulu Dergisi*, 6(16), 657-672.
- Eisner, W. (1974). Comic books in the library. *School Library Journal*, 21(2), 75-79.
- Erikson, E.H. (1963). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton.
- Haugaard, K. (1973). Comic books: Conduits to culture? *Reading Teacher*, 27, 54-55.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (9. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kerlinger, F.N. (1973). *Foundations of behavioral research*. (2nd Edition.). London: Holt, Rinehart and Winston.
- Kireççi, Ü. (2008). *Çizgi roman senaryosu*. (1. Basım). İstanbul: CreaYayıncılık.
- MEB. (2010). *İlköğretim vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersi öğretim programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- Muniran, F. and Yusof, R. (2008). *Using comics and graphic novels in schools and libraries to promote literacies*. Paper presented at ICOLIS 2008, Kuala Lumpur.

- Özdemir, E. (2010). *Eğitici Çizgi Romanların Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Isı Transferi Kavramındaki Başarısı Üzerindeki Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Purnell, K.N. and Solman, R.T. (1991). The influence of technical illustrations on students' comprehension in geography. *Reading Research Quarterly*, 26(3), 277-299.
- Ranker, J. (2008). Using comic books as read-alouds: Insights on reading instruction from an english as a second language classroom. *Reading Teacher*, 61(4), 296-305.
- Sones, W. (1944). The comics and instructional method. *Journal of Educational Sociology*, 18, 232-240.
- Song, Y., Heo, M., Krumenaker, L. and Tippins, D. (2008). Cartoons-an alternative learning assessment. *Science Scope*, 31(5), 16-21.
- Sümbüloğlu, K. (1988). *Sağlık bilimlerinde araştırma yöntemleri ve istatistik*. Ankara: Matis Yayınları.
- Toh, T. L. (2012). *Use of cartoons and comic to teach algebra in mathematics classrooms*. Retrieved September 3, 2012, <http://www.mav.vic.edu.au/files/conferences/2009/12Toh.pdf>
- Topkaya, Y. (2014). *Vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinde eğitici çizgi roman kullanımının bilişsel ve duyuşsal öğrenmelere etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Topkaya, Y. and Yılar, B. (2015). Analysis student views related to educative comics. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(3), 106-117.
- Topkaya, Y., and Şimşek, U. (2016). The effect of educational comics on the academic achievement and attitude towards earthquake. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(3), 46-54.
- Topkaya, Y. (2016). The impact of instructional comics on the cognitive and affective learning about environmental problems. *Education and Science*, 41(187), 199-219.
- Trent, C. and Kinlaw, R. (1979). Comic books: An effective teaching tool. *Journal of Extension*, 17, 18-23.
- Wright, G. and Sherman, R. (1999). Let's create a comic strip. *Reading Improvement*, 36(2), 66-72.